

Dyra råd är inte alltid goda

Lägesrapport om försäljning av råd inom premiepensionen



PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

Sammanfattning	i
1. Historisk tillbakablick	1
1.1. Förändrade krav vid fondbyte	2
1.2. Förbud mot telefonförsäljning.....	2
1.3. Ett upphandlat fondtorg.....	3
2. Få pensionsparare gör fondbyten.....	4
3. Kundensynpunkterna har minskat.....	5
4. Dagens försäljning av råd	7
4.1. En av tre har tagit hjälp av rådgivare eller bank	7
4.2. Många vet inte vad de betalar för rådgivning eller fondval.....	8
4.3. Rådgivningen inom premiepensionen kostar oftast mer än vad den smakar	8
5. Pensionsmyndighetens vägledning om förvaltningstjänster	11
5.1. Låt inte någon annan placera din premiepension	11
5.2. Det är förbjudet med premiepensionsrådgivning över telefon	11
5.3. Det är förbjudet att villkora bolåneränta utifrån var premiepensionen placeras.....	12

Sammanfattning

Pensionsmyndighetens budskap om förvaltningstjänster är att inte låta någon annan placera din premiepension. Att låta någon annan bestämma vilken eller vilka fonder du ska välja innebär ofta höga avgifter och sämre värdeutveckling för dig som sparare. Vidare är det förbjudet att ge premiepensionsrådgivning över telefon samt att villkora bolåneränta utifrån var premiepensionen placeras.

Om du är osäker på vilka fonder du ska välja eller inte är intresserad av att välja kan ett alternativ vara att inte göra ett val vilket innebär att din premiepension placeras i det statliga förvalsalternativet AP7 Såfa. Det är en global fondportfölj med låga avgifter som anpassas efter din ålder och är uppbyggd för att passa ett långsiktigt sparande.

Vill du välja fonder själv kan du få viss vägledning på Pensionsmyndighetens webb, det kan också vara bra att lyssna på råd, gärna från flera och helst sådana som inte tar ut avgifter, men sedan välja själv.

Pensionsmyndigheten avråder från att låta någon annan än du själv bestämma i vilken eller vilka fonder du ska placera din premiepension eftersom det ofta innebär höga avgifter och sämre värdeutveckling för dig som sparare. Den extra värdeutveckling som rådgivningen eller nyhetsbrevet ger jämfört med förvalet måste vara hög för att du ska tjäna in den avgift du betalar. Du kommer sannolikt få en högre pension genom att ha kvar ditt premiepensionssparande i det statliga förvalsalternativet AP7 Såfa och spara årsavgiften för rådgivningen eller nyhetsbrevet i ett aktiefondssparande på ett investeringssparkonto. Att på så sätt öka det privata sparandet, och låta premiepensionen vara kvar i förvalsalternativet, kommer sannolikt ge en högre sammanlagd pension än vad rådgivningen eller prenumerationen på ett nyhetsbrev kommer göra.

Sedan premiepensionssystemets införande har det funnits problem med oseriösa rådgivare och försäljare som säljer olika tjänster kopplat till systemet. Genom åren har en rad åtgärder vidtagits för att öka konsumentskyddet inom premiepensionsystemet, senast införandet av ett upphandlat fondtorg.

Effekterna av åtgärderna har bland annat lett till att antalet fondbyten har minskat. Historiskt sett har många av de fondbyten som gjorts skett genom förvaltare och rådgivare, så kallade säljdrivna fondbyten. Under 2021 gjorde 356 000 personer minst ett fondbyte, vilket motsvarar 4,6 procent av samtliga pensionssparare och pensionärer med premiepension. Det kan jämföras med 2010 då över en miljon pensionssparare bytte fonder. Säljdrivna fondbyten förekommer fortfarande, men bara det faktum att antalet personer med minst ett fondbyte per år har minskat är en indikation på att fenomenet minskat.

En annan indikator på att problemet med oseriösa aktörer minskat är antalet kundsynpunkter som lämnas. Pensionsmyndighetens kundservice för

statistik över de synpunkter som pensionssparare och pensionärer lämnar, bland annat om premiepensionen. Under 2016 lämnades till exempel 1 119 sådana synpunkter, medan endast 85 sådana synpunkter lämnades under 2021.

Men det finns fortfarande företag och privatpersoner som tjänar pengar på att ge råd om placering av premiepension. I den undersökning Pensionsmyndigheten låtit göra uppger 1 av 10 att de tagit hjälp av sin bank och 1 av 5 att de tagit hjälp av någon annan pensionsrådgivare vid valet av placering för premiepensionen. Bland de som tagit hjälp av en rådgivare som inte är kopplad till deras bank uppger 1 av 4 att de har ett avtal med rådgivaren.

De flesta som tagit hjälp av sin bank eller annan pensionsrådgivare för placeringen av sin premiepension uppger att de inte betalar något för hjälpen de fått. Drygt 1 av 10 uppger att de vet om kostnaden för rådgivningen medan 1 av 4 uppger att de inte känner till kostnaden för den rådgivning de fått.

Vidare är det om endast 1 av 3 som uppger att de vet vilka avgifter de betalar för sina fonder i premiepensionen. Män uppger i betydligt större utsträckning än kvinnor att de vet vilka avgifter deras fonder har, knappt hälften jämfört med 1 av 4. Många vet således varken om avgiften de betalar för rådgivningen och/eller avgiften för fonderna som rådgivningen resulterat i.

1. Historisk tillbakablick

Sedan premiepensionssystemets införande har det funnits problem med oseriösa rådgivare och försäljare som säljer olika tjänster och rådgivning kopplat till premiepensionssparandet. När systemet infördes var det många pensionssparare som varken kunde eller ville välja bland de då drygt 800 valbara fonderna samtidigt som vikten att engagera sig och göra ett aktivt val marknadsfördes av såväl staten som fondbranschen. Det bidrog till att skapa en marknad för rådgivning, försäljning och olika så kallade förvaltningstjänster inom premiepensionen.

Förvaltningsföretagen utförde under en period omfattande maskinella fondbyten, så kallade massfondbyten. Detta var möjligt eftersom Pensionsmyndighetens och dess företrädares (PPM) metod för fondbyte gjorde det möjligt. Massfondbytena genomfördes genom att förvaltningsföretagen fick tillgång till spararnas inloggningsuppgifter, pinkoder, för fondbyten. År 2011 införde Pensionsmyndigheten stopp för massfondbyten, vilket ledde till att många förvaltningsföretag i stället förde över spararnas premiepensionssparande till egna fonder som var speciellt skapade för premiepensionssystemet. Dessa fonder marknadsfördes sedan via telefon, ofta aggressivt och med vilseledande argument. I vissa fall var metoderna olagliga.

Trots stoppet för massfondbyten var det år 2016 uppskattningsvis cirka 440 000 pensionssparare, motsvarande drygt var sjätte pensionssparare, av de som valt en egen portfölj, som betalade för att rådgivare eller förvaltare hjälpte dem med förvaltning av sitt premiepensionssparande.

Pensionsmyndigheten fick under dessa år många kundsynpunkter som bland annat handlade om att förvaltningsbolagen utgett sig för att ringa från Pensionsmyndigheten samt att sparare inte förstått att de ingått ett avtal om förvaltning av premiepensionssparandet. Det finns också exempel på när förvaltningstjänster har haft oskäligt långa avtalstider samt att sparare mött stora svårigheter med att säga upp avtalet.

Under 2016 uppmärksammades att ett antal fondförvaltare agerade felaktigt och i vissa fall brottsligt. Under de senaste åren har 21 fonder avregistrerats från fondtorget på grund av brott mot det samarbetsavtal som finns mellan fondförvaltaren och Pensionsmyndigheten. De olika fall som drivs, och har drivits, av Pensionsmyndigheten för pensionsspararnas räkning handlar till stor del om att pensionsspararna lidit ekonomisk skada på grund av värdepappersaffärer som inte legat i pensionsspararnas intresse och som resulterat i förluster för pensionsspararna. Även fonder som har marknadsförts med olagliga eller olämpliga metoder har uppmärksammats. De fall där Pensionsmyndigheten nu för, eller har fört, talan för pensionsspararnas räkning avser fondbolagen, eller huvudmännen bakom,

Allra, Falcon och Advisor. Övriga fonder som avregistrerats har ansetts olämpliga men Pensionsmyndigheten har inte gått till domstol.¹

Bland de åtgärder som vidtagits för att öka konsumentskyddet inom premiepensionssystemet förutom stoppet för massfondbyten 2011 kan nämnas stopp för byte av fonder med pin-kod 2014, begränsningen av utskick av fondbytesblanketter 2016 och 2018 och förbudet för telefonförsäljning 2018. Även införandet av ett upphandlat fondtorg syftar att öka konsumentskyddet.

1.1. Förändrade krav vid fondbyte

År 2014 togs möjligheten att logga in och byta fonder med pin-kod bort. För att genomföra ett fondbyte digitalt krävs numera inloggning med e-legitimation på Pensionsmyndighetens hemsida.

Under 2016 blev utskick av fondbytesblanketter ett problem för pensionsspararna. Under de första fyra månaderna beställdes exempelvis 575 000 fondbytesblanketter till pensionssparare. Beställningarna gjordes av förvaltningsbolag som hade tillgång till pensionssparares personnummer. Förvaltnings- och rådgivningbolagen uppmanade sedan pensionsspare att skriva under de hemskickade blanketterna in blanco, det vill säga utan förifyllda fondbyten, och skicka dem till förvaltaren. När förvaltaren mottagit den underskrivna fondbytesblanketten in blanco kunde förvaltaren fylla i vilka fonder premiepensionen skulle flyttas till.

En första åtgärd för att minska problemet gjordes genom att Pensionsmyndigheten under 2016 begränsade antalet blanketter som gick att beställa till en blankett per person och dygn. Blanketterna fick också en id-märkning för att endast kunna användas en gång.

Problemen kvarstod dock, även om de inte var i samma omfattning, och den 1 juli 2018 infördes därför ett krav om egenhändigt undertecknande av fondbytesblanketter, det vill säga att spararen själv behöver signera sin fondbytesblankett med valda fonder.² Därmed upphörde den tidigare möjligheten att skicka fondbytesblanketter med endast underskrift till förvaltningsföretag som denne senare kunde fylla i med fondval och i sin tur skicka in till Pensionsmyndigheten.

1.2. Förbud mot telefonförsäljning

På grund av den aggressiva marknadsföringen och försäljningen av tjänster på premiepensionsområdet förbjöds även telefonförsäljningen som pågick. Den 1 juli 2018 blev det förbjudet att marknadsföra eller sälja tjänster inom premiepensionsområdet via telefon.³ Lagen innebär att telefonförsäljare inte

¹ Läs mer på <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/nyheter-fondtorg/hantering-av-sarskilda-handelser-pa-fondtorget>

² Prop. 2017/2018:247, s. 45-47 och Pensionsmyndighetens föreskrifter (2018:4)

³ Prop 2017/2018:247 s. 40-44

längre får ringa och göra reklam för eller sälja något som rör premiepensionen.

1.3. Ett upphandlat fondtorg

I december 2017 fattade pensionsgruppen en ny överenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner.⁴ Överenskommelsen arbetades fram som en del av pensionsgruppens uppdrag att underhålla pensionssystemet och värna pensionsöverenskommelsen och handlade bland annat om ett reformerat premiepensionssystem där fondutbudet ska präglas av valfrihet men också vara mer kontrollerat och säkert. För att uppnå detta föreslog pensionsgruppen att det öppna fondtorget skulle ersättas med upphandlat fondtorg, bland annat med hänsyn till det missbruk som förekommit hos vissa fondbolag och svårigheten att kontrollera ett stort antal fonder. Ett särskild utredare tillsattes i juni 2018 och fick i uppdrag att ta fram förslag till regelverk för ett upphandlat fondtorg.⁵ Utredningen presenterade sitt betänkande i november 2019 och i mars 2022 lade regeringen ett färdigt förslag till Riksdagen som i sin tur fattade beslut i april 2022.⁶

En nämndmyndighet, Fondtorgsnämnden, inrättades i juni 2022.

Fondtorgsnämnden har i uppgift att upphandla fonder samt förvalta premiepensionens fonder. Syftet är att filtrera bort oseriösa aktörer samt införa ett antal krav som fondförvaltare och fonder som deltar på fondtorget måste uppfylla. När nämnden löpande utvärderar fondförvaltarna på premiepensionstorget så kan detta förbättra resultatet för alla sparare på fondtorget genom att de minst lämpliga fonderna inte längre kommer vara valbara inom premiepensionen. Genom upphandling och utvärdering förväntas värdeutvecklingen på premiepensionen att öka.

Fonderna som upphandlas ska ha olika risknivå och olika inriktning för sina placeringar. På så sätt ska upphandlingen ske utan att valfriheten i fondvalet begränsas. De upphandlade fonderna ska också vara lämpliga för fondtorget och erbjuda kostnadseffektivitet, hållbarhet, kontrollerbarhet och hög kvalitet. Pensionssparare ska även erbjudas en valmiljö, som tillhandahålls av Pensionsmyndigheten, som ska vägleda dem i deras eventuella fondval. Utgångspunkten i valmiljön är förvalsalternativet AP7 Såfa och den som vill göra egna fondval ska skriftligen informeras inför varje val om innebörden av valet i syfte att valen som görs är väl övervägda.

⁴ Socialdepartementet (2017). Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner

⁵ Ett upphandlat fondtorg för premiepension. Dir. 2018:57

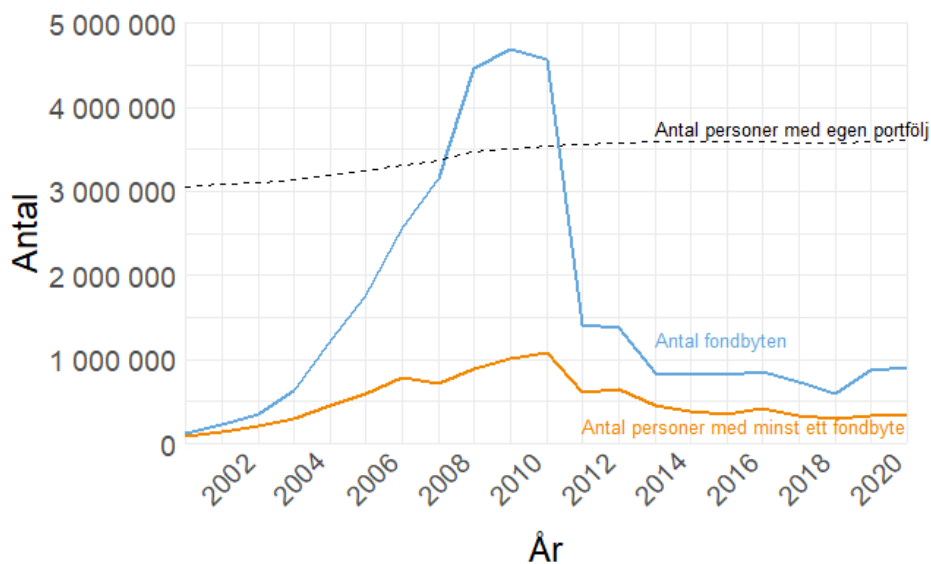
⁶ Ett bättre premiepensionssystem, SOU 2019:44, prop 2021/22:179, bet 2021/22:SfU24

2. Få pensionsparare gör fondbyten

Under 2021 gjorde 356 000 personer minst ett fondbyte vilket motsvarar 4,6 procent av samtliga pensionsparare och pensionärer med premiepension. Många gjorde dock fler än ett byte och tillsammans stod gruppen för 910 000 fondbyten.

Historiskt sett har många av de fondbyten som gjorts skett genom förvaltare och rådgivare, först genom maskinella massfondbyten för att därefter ske genom aggressiv telefonsäljning och utnyttjandet av bank-id och fondbytesblanketter som skrevs på in blanco. Säljdrivna fondbyten förekommer fortfarande men bara det faktum att antalet personer med minst ett fondbyte per år har minskat är en indikation på att fenomenet minskat. Dock finns en trend de senaste två åren att antalet fondbyten bland den mindre grupp som har bytt fonder ökar. Ökningen av antalet fondbyten beror således på att det är samma personer som byter fonder flera gånger under året. Ökningen kan eventuellt förklaras av de kraftiga svängningar som varit på de finansiella marknaderna under pandemin. I figuren nedan visas utvecklingen av antalet fondbyten och antalet personer med fondbyten över tid. Effekten av stoppet för massfondbyten 2011 framgår tydligt i linjen över antalet fondbyten.

Figur 1 Fondbyten på premiepensionens fondtorg



3. Kundsynpunkterna har minskat

Pensionsmyndighetens kundservice för statistik över de synpunkter som pensionssparare och pensionärer lämnar, bland annat om premiepensionen. Det är en tydlig trend att synpunkterna som handlar om rådgivning, förvaltningstjänster och nyhetsbrev har minskat över tid.

Under 2016 inkom 1 119 stycken synpunkter som handlade om rådgivning och förvaltningstjänster kopplade till premiepensionen med en topp i mars månad med 311 synpunkter. De mest allvarliga kundsynpunkterna handlade om att fondbyten hade gjorts utan pensionsspararens vetskap. I samtal med telefonförsäljare hade pensionssparare blivit ombedda att identifiera sig med sitt bank-id vilket möjliggjorde att telefonförsäljaren kunde byta fonder utan pensionsspararens godkännande eller vetskap. En följd av detta blev att tre förmedlare polisanmälades och bank-id lade till en varningstext om någon annan försökte logga in samtidigt som pensionsspararen. Övriga synpunkter och klagomål som lämnades under 2016 handlade framförallt om hanteringen av fondbytesblanketter, en oro över att förvaltningsbolag kunde ”komma åt” premiepensionskontot, ett missnöje med förvaltningen och att förvaltaren uppgett sig ringa från Pensionsmyndigheten. Fem bolag nämndes betydligt oftare i synpunkterna än övriga. Av de 1 119 stycken synpunkterna handlade 23 procent om Advisor och 7 procent om Falcon Funds.

Under 2017 halverades de inkomna synpunkterna och klagomålen på förvaltningstjänster och rådgivare till 582 stycken. Synpunkterna som kom in handlade till stor del om samma problem och klagomål som under 2016. Två bolag, Allra och Advisor, nämnes i 33 respektive 25 procent av kundsynpunkterna om fondförvaltare.

Under 2018 inkom många kundsynpunkter som handlade om att en förvaltare använt ogiltiga fondbytesblanketter och att pensionssparare som en följd av detta blivit informerade av Pensionsmyndigheten att deras fondval inte gått igenom. Flera av spararna uppgav att de var omedvetna om att fondbyten utfördes eller vilka fonder de bytte till. Spararna upplevde vidare att det var svårt att säga upp avtalet för olika förvaltningstjänster. I vissa fall var det väldigt specifikt under vilka förutsättningar spararen måste säga upp avtalet för att uppsägningen skulle vara giltig. Det inkom även kundsynpunkter om ett annat förvaltningsbolag som hade otydlig information vid uppsägning och många av deras kunder fick fakturor om en förnyad avtalstid för sin förvaltningstjänst utan att ha tackat ja och trots att dessa kunder avslutat förvaltningstjänsten. Andra kundsynpunkter om förvaltningstjänster handlade om fonder som blivit avregistrerade men där förvaltningstjänsten som pensionsspararen hade med bolaget fortfarande gällde och krävde en uppsägning av pensionsspararen. Antalet synpunkter som handlade om förvaltningstjänster och rådgivning under 2018 uppgick till 800 stycken med en topp i december månad med 213 synpunkter. Även

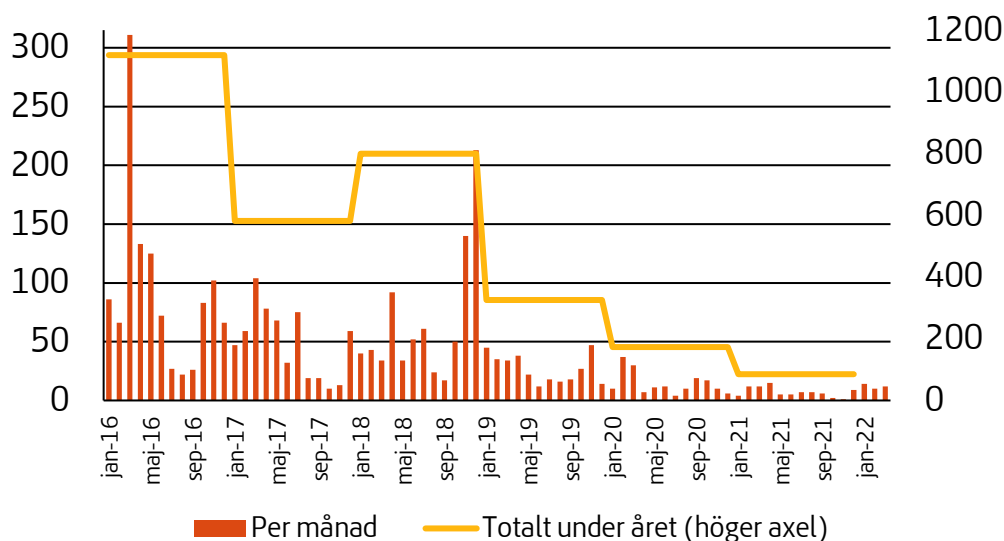
2018 stack två bolag ut bland antalet synpunkter, Advisor och Solidar/Eterum med 42 respektive 21 procent av samtliga synpunkter om förvaltningstjänster.

Under 2019 fortsatte kundsynpunkterna handla om liknande frågor, det vill säga om fonder som avregistrerats men där pensionsspararens avtal med förvaltningstjänsterna fortfarande gällde. Synpunkter handlade även om förvaltningsbolag som bytt namn. Antalet synpunkter minskade dock till 300 stycken under året. Advisor och Solidar/Eterum fortsatte att generera flest inkomna synpunkter med ungefär 22 procent var.

Även under 2020 inkom flera liknande synpunkter om förvaltningstjänster och rådgivning. Bland annat handlade synpunkterna om sparare som fått en faktura där de inte vet med sig att de ingått ett avtal om förvaltningstjänst med företaget. Andra synpunkter handlade om svårigheter att säga upp avtal för förvaltningstjänster och om otydlig information om vilka tjänster som erbjuds när aktörer som erbjuder rådgivning och förvaltningstjänster varit i kontakt med sparare. Antalet synpunkter fortsatte minska jämfört med tidigare år och totalt inkom 173 synpunkter under året som handlade om just dessa frågor. Under 2020 var tre förvaltningsbolag och fondbolag i topp bland synpunkterna som kom in till Pensionsmyndigheten; Allra, Falcon Funds och Advisor med 11, 10 respektive 8 procent av samtliga synpunkter.

Antalet synpunkter fortsatte att minska under 2021 och halverades jämfört med antalet som kom in under 2020 till 85 stycken. Många av synpunkterna handlade precis som tidigare år om svårigheter att säga upp avtal för förvaltningstjänster och missnöjdhet och misstro mot de förvaltare de anlitat. Det förekom även uppsökande rådgivning som pensionssparare upplevt som mistänksamt och ibland aggressivt. En oro bland de pensionssparare som haft sin premiepension hos Allra är också något som framkommer i synpunkterna. Advisor och Allra fortsatte att ligga i topp bland inkomna synpunkter med cirka 13 respektive 9 procent av samtliga synpunkter.

Figur 2 Antal kundsynpunkter om förvaltningstjänster



4. Dagens försäljning av råd

I kapitel 1 presenterades att konsumentskyddet inom premiepensionen har stärkts de senaste åren. Vidare har antalet kundsynpunkter som lämnas till Pensionsmyndigheten minskat, vilket redovisades i kapitel 3. Att synpunkterna har minskat kan i sig vara en indikator på att åtgärderna har fått önskad effekt och att allt färre konsumenter blir övertalade att köpa tjänster och avtal de egentligen inte vill ha. Men det finns fortfarande mer eller mindre oseriösa företag och privatpersoner som ger råd om placering av premiepension mot en avgift. De företag som idag ger råd om placering av premiepension är svåra att kartlägga eftersom de inte alltid har hemsidor och inte alltid uppger information om kostnader och värdeutveckling.

Det finns också exempel på privatpersoner som ger råd om placering av premiepension via sociala medier. Det framgår inte alltid om dessa privatpersoner tar betalt för tjänsten eller inte.

Även om klagomålen har minskat riskerar fortfarande pensionssparare att teckna tjänster de inte behöver och som är tveksamma om de lönar sig ekonomiskt. För att få en bättre bild av hur vanlig rådgivning och förvaltningstjänster ser ut idag har Pensionsmyndigheten låtit göra en undersökning under perioden 22 till 27 april 2022.⁷

I undersökningen uppger hälften av pensionsspararna att de gjort ett eget fondval, där valet inte varit det statliga förvalsalternativet AP7 Såfa, vilket ligger väl i linje med pensionsspararna som helhet.

Precis som visades i kapitel 2 sker fondbyten sällan bland de som valt egna fonder. Ingen av de tillfrågade som svarat att de gjort ett eget fondval uppger att de byter fonder varje vecka och 3 av 5 svarar att de väljer fonder mer sällan än en gång per år. Vidare uppger drygt 3 av 20 att de gjort ett eget fondval vid ett tillfälle men därefter inte gjort något nytt val.

4.1. En av tre har tagit hjälp av rådgivare eller bank

Enligt undersökningen är det en majoritet, 3 av 5 av de som valt fonder själv som har gjort det utan hjälp eller rådgivning. Bland männen uppger 7 av 10 att de gjort valet själva medan motsvarande andel bland kvinnorna är drygt hälften.

Det finns ett samband mellan det självskattade intresset och kunskapen i pensionsfrågor och benägenheten att ta hjälp. Bland dem som skattar sitt intresse och sin kunskap i pensionsfrågor som lågt uppger knappt hälften att

⁷ Undersökningen är en webbundersökning inom ramen för en slumpmässigt rekryterad webbpanel med 1000 personer utförd av Demoskop 22-27 april 2022.

de gjort sina fondval själva utan hjälp jämfört med ungefär 4 av 5 bland dem som skattar sitt intresse och kunskap i pensionsfrågor som högt.

Ungefär 1 av 10 uppger att de har tagit hjälp av sin bank vid valet av placering för premiepensionen och 1 av 5 att de har tagit hjälp av en rådgivare, det vill säga en extern rådgivare och inte rådgivare på bank. Andelarna är ungefär lika stora bland män som bland kvinnor, både bland de som tar hjälp av rådgivare som av bank. Bland de som tagit hjälp av en rådgivare uppger 1 av 4 att de har ett avtal med en rådgivaren.

4.2. Många vet inte vad de betalar för rådgivning eller fondval

Bland de som tagit hjälp av rådgivare eller bank för placering av premiepensionen uppger 6 av 10 att de inte betalar något för hjälpen de fått. Drygt 1 av 10 i undersökningen uppger att de vet kostnaden för hjälpen medan 1 av 4 uppger att de inte känner till kostnaden.

Vidare är det endast 1 av 3 som uppger att de vet vilka avgifter de betalar för sina fonder i premiepensionen. Män uppger i betydligt större utsträckning än kvinnor att de vet vilka avgifter deras fonder har, knappt hälften jämfört med 1 av 4.

Bland de som fick hjälp av bank att välja fonder svarade 1 av 4 att de fick hjälp i samband med att de tecknade bolån. Att hjälp och rådgivning ges i samband med tecknande av bolån är på många sätt naturligt eftersom det är ett tillfälle när pensionsspararen träffar sin bankrådgivare. Banken får dock inte göra premiepensionsvalet till en del av förhandlingen av bolånevillkoret och om så sker bryter banken mot lagen.

Bland de som uppger att de har fått hjälp av rådgivare, utanför banken, fick nästan 2 av 5 kontakt med rådgivaren via arbetet, medan drygt 1 av 5 procent kom i kontakt med rådgivaren via banken, 1 av 10 blev uppringda och ungefär lika många kontaktade rådgivaren efter att ha fått ett tips från någon.

Det är väldigt få i undersökningen som uppger att de vet vad de betalar för ett nyhetsbrev om premiepensionssparande, färre än 1 av 100 av de intervjuade. Knappt 1 av 10 i undersökningen uppger att prenumererar på ett nyhetsbrev men att de inte vet vad de betalar för det. I de öppna svaren framgår dock att många definierat mejlutskick från tjänstepensionsbolag och digitala Orange kuvert från Pensionsmyndigheten som nyhetsbrev.

4.3. Rådgivningen inom premiepensionen kostar oftast mer än vad den smakar

Den årliga avgiften som tas ut av de olika aktörerna för rådgivning och nyhetsbrev inom premiepensionen varierar mellan cirka 1 000 till 2 000 kronor. En person som under ett år har en pensionsgrundande inkomst på

360 000 kronor⁸ kommer att få en insättning till premiepensionen på 9 000 kronor. Eftersom avgiften för premiepensionsrådgivningen eller nyhetsbrevet ofta är fast blir avgiften väldigt hög i förhållande till den insättning som görs till premiepensionen årligen och det pensionskapital som finns de första åren. Premiepensionen ska dessutom beskattas när den väl betalas ut vilket innebär att avgiften för rådgivningen eller nyhetsbrevet på cirka 1 000 till 2 000 kronor snarare bör jämföras med en årlig insättning till premiepensionen på 7 800 kronor vid 21 procent marginalsatt som pensionär.⁹

Det genomsnittliga kontovärdet på premiepensionen var i juli 2022 drygt 255 800 kronor bland folkbokförda. Genomsnittliga värdet bland 55-åringar var 481 000 kronor och bland 45-åringar 347 000 kronor. I förhållande till det genomsnittliga pensionskapitalet framstår den årliga kostnaden för rådgivningen eller nyhetsbrevet inte som lika hög men det är fortfarande mer sannolikt att pensionsspararen tjänar på att spara pengarna i ett eget sparande till pension istället för att betala den årliga avgiften för rådgivningen eller nyhetsbrevet. Istället för att betala avgiften till rådgivaren kan samma summa pengar sparas i till exempel ett fondsparande på investeringssparkonto. För att rådgivningen eller nyhetsbrevet ska löna sig måste det leda till en högre premiepension än vad förvalsalternativet ger tillsammans med ett eget sparande motsvarande samma summa som avgiften för rådgivningen eller nyhetsbrevet. I många fall har dock rådgivningen eller nyhetsbrevet tvärtom gett en sämre värdeutveckling än förvalsalternativet, även om rådgivningen eller nyhetsbrevet inte tagit ut någon avgift. Nedan redovisas några räkneexempel på hur mycket ett eget sparande i en global indexfond hade gett över tid.

Tabell 1 Värdeutveckling som ett sparande på investeringssparkonto hade gett

Sparande sedan år	1 000 kr per år	2 000 kr per år
2000	66 780 kr	133 560 kr
2005	46 590 kr	93 180 kr
2010	28 150 kr	56 300 kr
2015	12 250 kr	24 500 kr
2020	2 650 kr	5 300 kr

⁸ Vilket fås vid en lön på cirka 387 100 kronor per år eller 32 300 kronor per månad. Den pensionsgrundande inkomsten är 93 procent av lönen upp till ett tak på 7,5 inkomstbasbelopp. Den högsta pensionsgrundande inkomsten år 2022 är 532 500 kronor eller 44 375 kronor per månad.

⁹ Den högsta inkomst som utgör underlag för premiepensionen under 2022 är 47 717 kronor i månaden. Det innebär att pensionsspararen som mest kan få en insättning till premiepensionen på 13 300 kronor under året vilket efter en marginalsatt på 25 procent som pensionär handlar om en årlig insättning på ungefär 10 000 kronor.

Beloppen är efter skatt och premiepensionen måste därför ha ökat med betydligt mer än beloppen ovan för att rådgivningen eller nyhetsbrevet ska ha lönat sig. Vid en marginalskatt på 21 procent måste till exempel premiepensionen ha ökat med 169 000 kronor tack vare rådgivningen eller nyhetsbrevet sedan år 2000 om avgiften varit 2 000 kronor per år eller 84 500 kronor om avgiften varit 1 000 kronor. Nedan redovisas vilken extra värdeutveckling den genomsnittlige 45-åringen måste ha haft för att rådgivningen eller nyhetsbrevets avgift ska ha lönat sig. Värdeutvecklingen som krävs jämförs med den värdeutveckling som pensionsspararen hade fått genom att vara kvar i premiepensionens förvalsalternativ, det vill säga AP7 Såfa (aktiefond).

Tabell 2 Extra ackumulerad värdeutveckling som rådgivningen eller nyhetsbrevet måste ha gett premiepensionen i förhållande till förvalet, AP 7 Såfa*

Avgift sedan år	Extra värdeutveckling som minst krävs om årsavgiften varit 1000 kronor**	Extra värdeutveckling som minst krävs om årsavgiften varit 2000 kronor**
2000	13% (0,58%)	27% (1,14%)
2005	9% (0,54%)	19% (1,09%)
2010	6% (0,53%)	11% (0,95%)
2015	2% (0,33%)	5% (0,82%)
2020	1%	1%

*Extra ackumulerad värdeutveckling som krävs utöver den värdeutveckling som AP7 Såfa har gett från respektive år fram till 31 december 2021. Beräknat för typfall född 1977 med medianlön (33 200 kr/mån 2022)

** genomsnittlig årsavkastning inom parentes, utöver den värdeutveckling som AP7 Såfa har gett från respektive år fram till 31 december 2021.

Jämförelser med faktiska utfall från rådgivares och nyhetsbrevs rekommendationer är svåra att göra. Det beror på att råden kan vara mer eller mindre individuella, men även i mer generella råd, såsom nyhetsbrev, saknas ofta en transparens som gör att det går att följa värdeutvecklingen över tid. Några aktörer är dock mer transparenta i utvärderingen av sina råd och nyhetsbrev och det förekommer aktörer som har gett en tillräckligt hög värdeutveckling under kortare tidsperioder. På lång sikt är det dock mest sannolikt att förvalet tillsammans med exempelvis ett globalt aktiefondssparande på ett investeringssparkonto kommer ge en högre sammanlagt pension än vad rådgivningen eller prenumerationen på ett nyhetsbrev kommer göra.

5. Pensionsmyndighetens vägledning om förvaltningstjänster

Även om fenomenet har minskat finns det tyvärr fortsatt oseriösa rådgivare och försäljare i samband med ditt sparande i premiepensionen. Dessa företag eller rådgivare ser inte alltid till kundens bästa. Det är privata företag som drivs i vinstsyfte och Pensionsmyndigheten har inget samarbete med dem.

5.1. Låt inte någon annan placera din premiepension

Om du är osäker på vilka fonder du ska välja eller inte är intresserad av att välja kan ett alternativ vara att inte göra ett val vilket innebär att dina medel placeras i det statliga förvaltsalternativet AP7 Såfa. Det är en global fondportfölj med låga avgifter som anpassas efter din ålder och är uppbyggd för att passa ett långsiktigt sparande.

Vill du välja fonder själv kan det vara bra att lyssna på råd, gärna från flera och helst sådana som inte tar ut avgifter, men sedan välja själv. Pensionsmyndigheten avråder från att låta någon annan än du själv bestämma i vilken eller vilka fonder du ska placera din premiepension eftersom det ofta innebär höga avgifter och sämre värdeutveckling för dig som sparare. Den extra värdeutveckling som rådgivningen eller nyhetsbrevet ger jämfört med förvalet måste vara hög för att du ska tjäna in den avgift du betalar. Över lång tid är det inte sannolikt att du tjänar på att årligen betala för en rådgivningstjänst eller ett nyhetsbrev för ditt premiepensionssparande.

5.2. Det är förbjudet med premiepensionsrådgivning över telefon

Det är förbjudet att marknadsföra eller sälja tjänster och produkter inom premiepensionsområdet via telefon.¹⁰ Det här innebär att telefonförsäljare inte får ringa dig och göra reklam för eller sälja något som rör ditt premiepensionssparande.

Om du blir uppringd av någon som vill sälja eller ge råd om premiepensionsprodukter, anmäl detta till Pensionsmyndighetens kundservice.

¹⁰ Socialförsäkringsbalk (2010:110) 64 kap. 46 §

5.3. Det är förbjudet att villkora bolåneränta utifrån var premiepensionen placeras

Vid förhandling av bolåneränta får den erbjudna räntan inte påverkas av var du placerar din premiepension.¹¹ Du har rätt till erbjuden bolåneränta alldeles oavsett var du placerar din premiepension enligt avtal mellan bankerna och Pensionsmyndigheten.

¹¹ Pensionsmyndigheten (2022) God sed på premiepensionsområdet. (VER 2022-98), kap. 5.2

www.pensionsmyndigheten.se

